

La moral de «Pornografia»

«Pornografia», de Witold Gombrowicz. Traducció de Dorota Szmitd. Col. «Les millors obres de la literatura universal/segle XX». Edicions 62/La Caixa. Barcelona, 1986. 196 pàgs.

Pornografia, de Witold Gombrowicz, és una novel·la de «després de la psicoanàlisi». Vull dir que, de la mateixa manera que hi ha un home després de la descoberta del foc, que fa automàticament certs gestos i certes accions perquè poseix aquest element, i de la mateixa manera que hi ha un home després de l'electricitat, per al qual les nocions de nit i dia, llum i tenebra no són exactament les mateixes que les d'abans d'aquesta descoberta, perquè actua impensadament sabent que té al seu favor —o al seu abast— les múltiples conseqüències que es deriven de l'electricitat, així aquesta novel·la de Gombrowicz dóna per suposada i per plenament assimilada la lliçó de la psicoanàlisi.

Per profundes i ben fonamentades que siguin les anàlisis psicològiques que podem trobar en les obres de Balzac, Stendhal, Dickens, Dostoievski, Proust o James (els dos darrers poden interpretar-se com l'avançada o el presentiment del món descobert per Freud), aquestes eren això, anàlisi psicològica, observacions penetrants del comportament, a voltes inesperat o inversemblant, de la conducta de l'ésser humà. Però mai no arribaven a aquest grau de subtilitat a què arriba la novel·la de Gombrowicz, en la qual cada paraula, pronunciada o no pronunciada, cada gest, cada silenci, cada mirada de cada un dels personatges que hi intervenen respon a un codi definit i esdevé ineluctable. L'acció de *Pornografia* es basa en uns indicis aparentment més insignificants que mai, però dotats d'un pes i seguits d'unes conseqüències més inevitables que mai. Som a dos passos de l'home-robot, a dos passos del determinisme més inexorable.

El mateix títol de l'obra, *Pornografia*, no es pot entendre si no és des d'aquest punt de vista. Els viaranyts tortuosos i sovint discrets que adoptava el nostre comportament en matèria eròtico-sensual ja no són vistos amb els ulls cànids o benignes de la moral tradicional, de les convencions establertes, són vistos amb uns ulls crus i una mirada escrutadora que despullen les seves criatures de tot atribut embellidor o atenuant respecte a aquest comportament secret.

Una mirada o un mot poden tenir el valor d'un acte acomplert o decidir-lo, poden tenir el valor d'un coit o d'un crim. La distància que separa llur acompliment del no acompliment no és ni de bon tros tan gran com ens havien fet creure, com ens havia ensenyat la moral burgesa. I és evident que aquest home nou que ha nascut de la psicoanàlisi, aquest home que Gombrowicz ens mostra, reclama una escala de valors i uns elements de judici nous.

És a dir: Gombrowicz actua donant per establert que la psicoanàlisi és una ciència, en lloc de valer-se de la seva pròpia intuïció o del seu nas per a descobrir el secret dels mòbils humans, sense que això vulgui dir que hagi bandejat aquelles qualitats personals

i que hagi convertit el seu relat en un producte de fitxes sàviament ordenades, ni que en la seva novel·la no hi pugui haver sorpreses ni suspens.

És per això que *Pornografia* em sembla francament moderna i portadora d'uns valors narratius més futurs que pretèrits i que constitueix una gran lliçó que ens plauria veure aprofitada i ben assimilada per la gent del nostre país, escriptors i lectors, que s'impliquen mútuament.

La versió catalana que ens en dona Dorotea Szmidt ens permet d'assaborir-la com un producte natural, que dóna a la llengua aquell grau de flexibilitat que la innovació i la creativitat de l'original segurament exigeixen, fent que aquesta creativitat i aquesta innovació repercuteixin en la traducció i siguin un veritable enriquiment per a la mateixa llengua a la qual s'ha fet el transvasament.

Josep Palau i Fabre

Avui, 10 de setembre del 1986